

Links een tekening van de kan die op het Gezondheidspark werd gevonden, rechts een foto van de grijze kan van de Elfhuizen en de rode kan van het Statenplein.

Dordtse drinkkannen. Namaak in de middeleeuwen?

Bij archeologische opgravingen op het Eiland van Dordrecht zijn de afgelopen jaren drie opvallende drinkkannen gevonden. Het gaat om slanke, rechte kannen met één oor en een voet die bestaat uit enkele geknepen 'standvinnen'. Ze komen uit de late middeleeuwen en kwamen zowel in de stad Dordrecht als in de toenmalige omliggende dorpen op het platteland voor. Van deze kannen zijn twee varianten gevonden, van grijsbakkend en roodbakkend aardewerk.

De kannen werden gevonden tijdens de opgravingen op het Statenplein (1997-1998) en de Elfhuizen (2005). De bewoners van de middeleeuwse ambachtswijken die toen op die plek lagen, moeten dergelijke kannen in huis hebben gehad. Een derde kan van dit type werd gevonden op het Gezondheidspark, bij het verdwenen middeleeuwse dorp Kruiskerke of Wolbrandskerke.

Maar wat maakt deze kannen nu zo bijzonder? Dat is vanwege het feit dat het waarschijnlijk lokale imitaties zijn van geïmporteerde drinkkannen uit het Rijnland in Duitsland. Vanaf de vroege middeleeuwen ontwikkelde het gebied rond Keulen, Siegburg, Langerwehe, Raeren

en Frechen zich als een belangrijk productiecentrum van keramiek. Hier waren geschikte kleisoorten aanwezig en voldoende hout om de vele grote ovens te stoken. De rivier de Rijn liep door dit gebied en de keramiek kon dus eenvoudig worden verscheept. Hierdoor hadden de productiecentra een groot afzetgebied, waardoor gedurende de late middeleeuwen ook in onze streken een steeds grotere hoeveelheid van de Rijnlandse keramiek op de markt kwam. Zo ontstond tijdens de laatste helft van de 13de eeuw een harde keramieksoort, het zogenoemde steengoed. In eerste instantie werden hiervan voornamelijk drinkbekers en -kannen gemaakt.

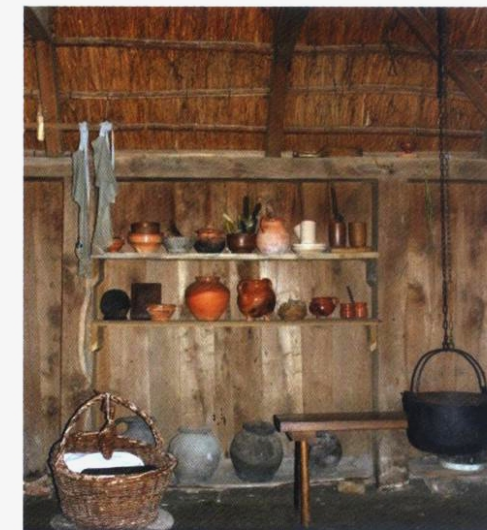
Arme mensen of slimme pottenbakkers?

Blijkbaar waren de Duitse steengoedkannen erg gewild, want de Dordtse pottenbakkers maakten deze drinkkannen dus direct na uit lokaal gewonnen klei. De lokale imitaties waren echter niet van dezelfde kwaliteit als het Rijnlandse steengoed. Ze waren dikker, grover van vorm, minder goed afgewerkt en niet van steengoed, maar van zachter gebakken aardewerk. Hoewel de Rijnlandse steengoedkannen in grote hoeveelheden werden aangevoerd, kon mogelijk niet iedereen in de middeleeuwse samenleving zich deze

Boven: Steengoed drink- en schenkkannen in een middeleeuws huis in Archeon in Alphen aan den Rijn.

importkeramiek veroorloven. Het kan zijn dat de lokale imitaties met name voor armere mensen bestemd waren. Dat de namaak-kannen niet dezelfde gunstige eigenschappen hadden als de originele steengoedkannen, die zeer 'waterdicht' waren en niet poreus (ze konden dus ook goed schoongemaakt worden, want de vloeistoffen trokken niet in het materiaal), moet uiteindelijk ondergeschikt zijn geweest aan het model. Een andere mogelijkheid is dat de lokaal geproduceerde kannen allemaal uit dezelfde periode dateren als het vroegste importmateriaal uit het Rijnland, tussen circa 1250 en 1325. Als direct al sprake was van grote vraag naar de Duitse steengoedkannen, maar het aanbod nog gering, dan was de ontstane schaarste waarschijnlijk aantrekkelijk voor lokale pottenbakkers: zij zagen hun kans schoon en maakten de gewilde drinkkannen gewoon na. Ook in Aardeburch, Alkmaar, Amersfoort en Heerjansdam zijn lokaal gemaakte kannen gevonden, die waarschijnlijk imitaties zijn van de Rijnlandse kannen. In Utrecht is zelfs een pottenbakkerij opgegraven waar onder andere dergelijke namaak-kannen werden gemaakt. Waar de 'Dordtse' imitaties werden gemaakt is niet bekend.

Links: Rood- en grijsbakkend keukengeri in een middeleeuwse boerderij in Archeon in Alphen aan den Rijn.

Rechts: Een vergelijking van drinkkannen uit de middeleeuwse stad Dordrecht. Links een Rijnlandse bijna-steengoed kan uit de periode 1200-1280, afkomstig van de opgraving Woerdenbach aan de Kolfstraat (2000). Rechts een lokale imitatie van grijsbakkend aardewerk, afkomstig van de opgraving op de Elfhuizen (2005).